

Rømt oppdrettslaks truer villaksen. Det er ingen grunn til å legge bort målet om rømningssikre oppdrettsanlegg, skriver **Knut Mørkved** og **Frode Staldvik**.

Oppdrettslaks skader villaks

INNLEGG Laks

Rømt oppdrettslaks er en trussel mot villaksen – det er bevist. Derfor har regjeringa, oppdrettsnæringa og forvaltninga i mange år hatt en nullvisjon mot rømming. Overraskelsen er derfor stor når vi hører uttalelser om at rømt oppdrettslaks ikke gir «genfare», uttalelser blant annet fra Nofima Marin under en konferanse i Rørvik nylig. Slike utsagn er med på å svekke motivasjonen for å gjennomføre rømningshindrende tiltak. Fremdeles er det for mye rømt oppdrettslaks på mange gyteplasser – om vi skal bevare villaksens egenart.

Villaksen er generelt i sterk tilbakegang. Årsakene er åpenbart flere, og for noen av dem har vi tilstrekkelig kunnskap til å tallfeste effektene. Det gjelder for eksempel tap forårsaket av Gyrodactylus salaris og vannkraftutbygginger, hvor sammenhenger mellom smitte og laksedød og mellom vannmengde og lakseproduksjon, relativt enkelt kan måles.

For effektene av rømt oppdrettslaks er det mer komplisert. Her er det flere faktorer som kan spille inn, og de både samvarierer og varierer i styrke fra vassdrag til

NULLVISJON MOT RØMMING. Knut Mørkved (til venstre), styreleder, og Frode Staldvik, daglig leder for Kunnskapssenter for laks og vannmiljø.

vassdrag. Kunnskapen om disse faktorene ble allerede i 2006 oppsummert av Kunnskapssenter for laks og vannmiljø (KLV). Arbeidet ble gjennomført av seks av landets fremste forskere. De gjennomgikk forskningsresultatene fram til da etter et nøye avstemt mandat.

Genetisk innblanding fra rømt oppdrettslaks er en av flere skadevirkninger ved

KUNNSKAPSSENTERET

■ Stiftelsen Kunnskapssenter for laks og vannmiljø er en nasjonal samarbeidsarena, med representanter for alle de viktigste lakseinteressene, som elveiere, sportsfiskere, sjølaksfiskere og oppdrettere.

■ Stiftelsens hovedoppgave skal bidra til økt kunnskap om ville laksestammer, for å bidra til bærekraftig forvaltning og kommersiell utnyttelse av villaksstammene.

■ Stiftelsens fagråd består av åtte forskere med spisskompetanse på ulike felt.

rømminger som kan virke negativt. «Hvis rømmingen av oppdrettslaks fortsetter i samme omfang som i dag, er det stor enighet om at innblandingen av oppdrettslaks vil kunne utviske forskjeller mellom de ville laksestammene» – heter det i kunnskaps-

oppsummeringen. Årsaken er at oppdrettslaks gyter med villaks og at dette fører til en uheldig genstrøm fra oppdrettslaks til villaks, ikke bare som følge av en engangs hendelse, men gjentatte ganger år etter år.

Langtidseffektene er ikke tallfestet fordi forskerne fram til nå har manglet tilstrekkelig presise genetiske metoder for å følge oppdrettslaksens genmateriale i naturen over flere generasjoner. Studier viser imidlertid at avkom fra oppdrettslaks har betydelig lavere overlevelse i naturen enn avkom etter elvas villaks. Nye spennende forskningsresultater er nå på vei, og de kan vise hva dette betyr på lang sikt.

Villaksen er tilpasset forholdene i vassdraget den tilhører gjennom flere tusen år. Sports- og sjølaksefiskere kan derfor ofte skille mellom stammene tilhørende i ulike vassdrag, sågar innen samme vassdrag. De genetiske forskjellene er små, men altså tilstrekkelig til å gi unike laksestammer med litt forskjellige egenskaper, møysommelig tilpasset de aktuelle forholdene i de ulike vassdragene.

Resultatet er så perfekt at vi mennesker vanskelig kan gjøre forbedringer. Det viser effekter av både fiskeutsettinger i fullrekrutterte vassdrag og av rømt

oppdrettslaks, effektene er alltid negative der de lar seg måle.

Det er ikke rart. Individuer som ikke er spesielt tilpasset, «stjeler likevel mat og plass» fra elvas egne lakseunger inntil de selekteres bort.

Under villakskonferansen i mai ble det lagt fram resultater som viser redusert overlevelse og tallrikhet hos villaks i områder der det foregår mye lakseoppdrett. Dette er alvorlige observasjoner, selv om vi i detalj ikke kjenner de spesifikke mekanismene bak tilbakegangen. Blant annet ble det etterlyst mer kunnskap om hvordan spredning av fiske sykdommer og parasitter kan virke på villaksbestandene.

Villaksen er en viktig symbolart på ren og vill norsk natur, også for den økonomiske suksessen lakseoppdrett. La oss også av den grunn ta godt vare på den.

I Kunnskapssenteret er vi opptatt av at best tilgjengelig kunnskap skal brukes i forvaltninga av villaksen. Det finnes ingen faglige grunner for at oppdrettsnæringa, regjeringa eller forvaltninga skal gå bort fra sin nullvisjon mot rømming.

■ Knut Mørkved, styreleder, og Frode Staldvik, daglig leder, Kunnskapssenter for laks og vannmiljø

” Individuer som ikke er spesielt tilpasset, «stjeler likevel mat og plass» fra elvas egne lakseunger

DN 27/10-10

+